

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud: Advokat Jan Jonsson
Igne Advokatbyrå AB
Vasagatan 19
903 29 Umeå

MOTPART

Socialnämnden i Härnösands kommun
871 80 Härnösand

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Härnösands dom den 24 juni 2015 i mål nr 3599-14,
se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

██████████ fullföljer sin talan och anför, utöver vad som antecknats i förvaltningsrättens dom, bl.a. följande. Hon har med stöd av en person för sin kommunikation haft fungerande kontakter med olika myndigheter. Hon har således varit hjälpt av att ha en specialutbildad person vid sin sida i samband med kommunikation med myndigheter och dylikt.

Även om det hade varit så att hon inte hade varit hjälpt av att ha en person vid sin sida som varit henne behjälplig med kommunikationen i kontakter med myndigheter och liknande, kan konklusionen av detta knappast bli att hon inte har behov av hjälp av en person för att kommunikationen med en tredje person ska vara möjlig. Istället måste slutsatsen rimligen bli att hon är i behov av mer hjälp, inte mindre hjälp.

Socialnämnden motsätter sig bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Det har inte framkommit att ██████████ behöver en tredje person för att faktiskt kunna kommunicera. När det gäller behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade, kvarstår bedömningen om att det inte handlar om ingående kunskap om ██████████ ██████████ Det handlar om att med annan stödinsats än personlig assistans ha personal som har baskunskap om hennes funktionsnedsättning.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om ██████████ hjälpbehov är av den karaktär att hon är berättigad till insatsen personlig assistans enligt LSS.

Utöver den utredning som redovisas i förvaltningsrättens dom kan även följande tilläggas. Av psykologutlåtande daterat den 7 februari 2012 framgår bl.a. följande. ██████████ Ekmans sociala förmåga har växlat mycket. Från att hålla för ögonen och knappt kunna tala alls till att uppträda

både adekvat och trevligt. Hennes förmåga att kompensera för sina stora sociala svårigheter tycks alltså mycket styrd av hennes känslomässiga tillstånd, i kombination med grad av ork och energi. [REDACTED] kognitiva funktion ligger helt i linje med de svårigheter som är associerade med Aspergers syndrom. Personer som arbetar med henne behöver kunna kommunicera med henne så att missförstånd undviks i så stor utsträckning som möjligt. Då missförstånd uppstår kan kunskap om det autistiska sättet att tänka hjälpa.

[REDACTED] anser att hon är i behov av personlig assistans för det grundläggande behovet kommunikation. För att behovet av kommunikation ska kunna räknas som ett grundläggande behov krävs att kommunikationen inte kan genomföras utan att en tredje person är närvarande. [REDACTED] har ett språk och kan uttrycka sig men i vissa situationer, som exempelvis vid myndighetskontakter, låser hon sig och klarar inte av att genomföra ett samtal. Hennes förmåga att kommunicera är också beroende av hennes mående. Kammarrätten finner inte att dessa omständigheter visar att [REDACTED] hjälpbehov är av sådan beskaffenhet att hon behöver personlig assistans för det grundläggande behovet kommunikation.

[REDACTED] gör vidare gällande att hon har behov av personlig assistans för motivations- och aktiveringsinsatser etc. hänförliga till det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om henne. I denna del gör kammarrätten följande bedömning. Aktiverings- och motivationsinsatser av olika slag räknas normalt inte till de grundläggande behoven. Undantagsvis kan en annan bedömning göras om det är fråga om att den enskilde, huvudsakligen på grund av sitt psykiska tillstånd, behöver sådan aktiv tillsyn som närmast har karaktär av övervakning. Påminnelser, praktiska instruktioner och liknande kan inte räknas till sådan kvalificerad tillsyn (jämför rättsfallet RÅ 2009 ref. 57). Av utredningen framgår att [REDACTED] främst har behov av hjälp med motivering, planering och viss tillsyn. Det framgår inte av handlingarna i målet att dessa hjälpbehov

kräver ingående kunskaper om just henne utan det synes vara tillräckligt med kunskaper om hennes funktionsnedsättning. Hjälpbehoven är därför inte av sådant slag att de kan räknas till de grundläggande behoven.

██████████ har därmed inte behov av personlig assistans för hjälp med motivations- och aktiveringsinsatser etc. hänförliga till annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om henne.

Sammantaget anser kammarrätten att ██████████ hjälpbehov inte är av den karaktär att hon är berättigad till insatsen personlig assistens enligt LSS. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Mats Törnered
kammarrättslagman
ordförande

Carina Ferm Brodén
kammarrättsråd

Linda Gellerstedt
tf. kammarrättsassessor
referent

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I HÄRNÖSAND****DOM**
2015-06-24
Meddelad i
HärnösandMål nr
3599-14**KLAGANDE**

[REDACTED]

Ombud: Advokat Jan Jonsson
Igne Advokatbyrå AB
Vasagatan 19
903 29 Umeå

MOTPART

Socialnämnden i Härnösands kommun
871 80 Härnösand

ÖVERKLAGAT BESLUT

Socialnämnden i Härnösands kommuns beslut 2014-10-17

SAKEN

Stöd och service till vissa funktionshindrade

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 90667

Postadress
Box 314
871 27 Härnösand**Besöksadress**
Backgränd 9**Telefon**
0611-46 06 00**E-post:**
forvaltningsratteniharnosand@dom.se
www.forvaltningsratteniharnosand.domstol.se**Telefax**
0611-51 18 20**Expeditionstid**
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

Socialnämnden i Härnösands kommun beslutade att avslå ansökan om personlig assistans med i genomsnitt 98 timmar per vecka från och med den 1 december 2014 med hänvisning till att de grundläggande behoven inte är av den personliga karaktär och omfattning som krävs för att ha rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

██████████ överklagar beslutet, yrkar att förvaltningsrätten upphäver nämndens beslut och beviljar henne rätt till ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans samt överlämnar målet till nämnden för närmare beräkning av antalet timmar för vilka insatsen ska utgå. ██████████

██████████ anför i huvudsak följande till stöd för sitt yrkande. Hon är diagnosticerad med Aspergers syndrom. Den 13 juni 2012 beslutade nämnden att bevilja henne personlig assistans med en omfattning av i genomsnitt 25 timmar per vecka från och med den 1 juli 2012 till och med den 30 juni 2014. Mot bakgrund av de uppgifter som lämnats av olika personer och medicinska professioner med kännedom om henne bedömde nämnden att hon hade ett behov av hjälp med det grundläggande behovet kommunikation. Utifrån en generell uppskattning bedömdes behovet uppgå till 60 minuter per dag. Hon beviljades även personlig assistans för annan hjälp som förutsätter ingående kunskap med 60 minuter per dag. Utöver dessa grundläggande behov beviljades hon även hjälp för andra personliga behov. Sammantaget beräknades hjälpbehovet i samband med de övriga behoven uppgå till 11 timmar per vecka. Då hon inrättat sig efter nämndens beslut kunde hon konstatera att den beviljade assistansen inte var tillräcklig för att hennes behov skulle tillgodoses fullt ut. Hon ansökte därför vid ett par tillfällen om en utökning av personlig assistans utan framgång. Efter ett möte med LSS-enheten i Härnösands kommun omprövade nämnden sitt beslut och beviljade henne ytterligare tid med 15 timmar per vecka för övriga behov, främst i samband med måltider. Hon har varit beviljad personlig assistans i olika omfattning sedan den 1 juli 2012. Hennes hjälpbehov har

inte förändrats och det är märkligt att nämnden har gjort en annan bedömning i sitt senaste beslut. Det föreligger ett stort behov av hjälp i samband med kommunikation. Nämndens bedömning att hennes behov av kommunikation kan tillgodoses genom förordnande av god man eller förvaltare är märkligt då ett sådant förordnande är en mycket ingripande rättsåtgärd och utgångspunkten är att en god man eller förvaltare inte ska förordnas om den enskildes behov av hjälp kan lösas genom mindre ingripande åtgärder. Hon behöver även hjälp av en person med ingående kunskaper om just henne och inte enbart kunskaper om personer med hennes funktionshinder. Den medicinska utredningen visar att hon har ett omfattande behov av hjälp med de grundläggande behoven och hon behöver hjälp och stöd under hela sin vakna tid. Hennes behov av hjälp med de grundläggande behoven är av tillräcklig omfattning för att även fortsättningsvis berättiga henne insatsen personlig assistans. Till överklagandet har även fogats den medicinska utredning som låg till grund för nämndens tidigare beslut.

Nämnden anför bl.a. följande i svar. [REDACTED] kan ta emot stöd från en person som har upparbetat ett förtroende hos henne, för detta krävs ingen ingående kunskap om hennes funktionsnedsättning utan det handlar om kunskap i bemötande av personer med särskilda behov. Det har inte inkommit någon information som styrker ombudets påstående om att [REDACTED] skulle ha ett sådant behov. Socialnämnden har fattat två gynnande beslut i detta ärende sedan 2012, beslutstiden har också flyttats fram vid ett par tillfällen för att hinna med en omprövning av det första beslutet. Nämnden har under denna tid också fattat två avslagsbeslut, vilka har skickats vidare till förvaltningsrätten. Ett av dessa har avgjorts under oktober 2014 till nämndens fördel. Det har under ärendets gång blivit alltmer uppenbart att [REDACTED] inte kan ha rätt till personlig assistans med utgångspunkt vad det står i förarbetena och i rättsfallet RÅ 2009 ref. 57. Det har heller inte framkommit några fakta som stärker eller beskriver [REDACTED] behov av personlig assistans. Tvärtom har det under

denna tid blivit alltmer tydligt att [REDACTED] har ett behov som förutsätter ett visst mån av stöd men genom andra insatser utifrån att hon också har en psykisk ohälsa. Varje myndighet har rätt att ompröva ett tidsbestämt myndighetsbeslut efter det att beslutstiden har löpt ut. Det handlar inte om att ändra ett gynnande beslut utan om att göra en omprövning av ett tidigare beslut utifrån den situation som råder vid tillfället för omprövningen och hur det kan verka bli inom den närmaste tiden. Utredningen som ligger till grund för beslutet visar tydligt att [REDACTED] inte uppfyller de stora krav som ställs i förarbetena för lagen och i rättspraxis för att bli beviljad personlig assistans. [REDACTED] har ett behov av stöd med exempelvis planering och detta kan ges genom ett bistånd enligt socialtjänstlagen med ett individuellt anpassat individstöd.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Bestämmelser m.m.

Enligt 7 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, har de personer som omfattas av 1 § LSS rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § första stycket 1-9 LSS om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Genom insatserna ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Av 9 § 2 LSS framgår att en av dessa insatser är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligena kostnader för sådan assistans. Med personlig assistans avses enligt 9 a § LSS personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Enligt andra stycket samma bestämmelse har den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov även rätt till insats för andra

personliga behov om dessa inte tillgodoses på annat sätt.

I lagmotiven uttalas följande beträffande begreppet "personlig assistans". Det ska vara fråga om ett personligt stöd, som ger den funktionshindrade ökade möjligheter till ett självständigt liv. Det ska alltså vara fråga om hjälp och stöd som knyts till den enskilde och som finns tillgängligt för honom eller henne i olika verksamheter och under olika tider på dygnet. Den personliga assistenten ska i möjligaste mån garantera en kontinuitet i stödet och därmed trygghet för den enskilde och hans närstående. Den enskildes behov av stöd och hjälp ska kunna tillgodoses av ett begränsat antal personer. Den funktionshindrade ska ha behov av assistans för att kunna klara sådana mycket personliga angelägenheter som den personliga hygien, att inta måltider och att kommunicera med andra. Insatsen bör alltså vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall (prop. 1992/93:159 s. 174-175).

Utredningen målet

Av nämndens utredning framgår bl.a. följande. [REDACTED] har diagnosen Asperger syndrom och omfattas av personkrets ett enligt 1 § 1 kap. LSS. Hon är ensamstående och bor i ett hus på landet sedan 2009. Hon har djur på gården som hon tar hand om. [REDACTED] anger själv angående sitt funktionshinder att hon behöver stöd för mentala processer i akuta situationer både direkt och indirekt med ADL, kommunikation och de kontakter som krävs för att lösa det aktuella problemet. Administrativa och formella frågor kan få konsekvenser för hela livet. Hennes symptombild präglas av hennes svårigheter vad gäller social interaktion och kommunikation.

Grundläggande behov

[REDACTED] yrkar via sitt ombud för det grundläggande behovet kommunikation 7 timmar personlig assistans per vecka och för annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper 7 timmar per vecka.

Personlig hygien/toalettbesök

Vad som framkommit i tidigare utredningar är att [REDACTED] inte har behov av hjälp med personlig hygien eller toalettbesök. Hon har dock svårt att automatisera praktiska saker och det kan innebära att exempelvis aktiviteter som duschning upptar mycket tid och kraft, vilket också gör att aktiviteten ibland inte blir gjord. Med annat stöd i vardagen är bedömningen att hon klarar dessa moment.

På- och avklädning

Några fysiska begränsningar har inte anförts.

Måltider

Planeringen för att duka fram för måltiden kräver energi från [REDACTED] [REDACTED] men hon kan äta självständigt när maten är framdukad

Kommunikation

I ansökan beskriver [REDACTED] med hänvisning till intyget från [REDACTED] [REDACTED] att hennes verbala styrkor ligger inom den språkliga delen för artikulation, grammatik och meningsbyggnad. Kommunikations- och interaktionsfärdigheter vid socialt samspel begränsas av svårigheter att tolka och respondera på icke- verbala signaler från andra. Det finns stora svårigheter inom områden som rör semantik. Hon har en konkret uppfattningsförmåga som gör att undertoner i kommunikation lätt missas eller misstolkas. Hennes behov av stöd med kommunikation framställs med 7 timmar per vecka och för att ta kontakt med myndigheter och liknande. Vid bedömningen av behov av personlig assistans för att kommunicera är det viktigt att utreda i vilka situationer behov av hjälp med att kommunicera uppstår för att nå delaktighet i den avsedda situationen. Bedömningen måste därför ske utifrån personens individuella förutsättningar. Förutsättningar för att lämna respektive ta emot ett budskap måste betraktas såväl som mottagarens möjlighet att förstå och svara upp på budskapet. [REDACTED]

Ekman har tidigare varit i situationer där hon fått svårt att kommunicera med personer som hon träffat eller har planerat ett möte med. Det har då ibland hänt att hon överhuvudtaget inte klarat av att kommunicera och det har hänt att hennes pappa fått bistå henne att förmedla det hon velat framföra och omvänt försöka att förklara för henne vad den som hon för tillfället samtalar med menar. Arbetsterapeut [REDACTED] har också vid något tillfälle fått bistå [REDACTED] med att vara en sådan person. Det som vanligtvis brukade ske i dessa situationer då [REDACTED] hade planerat eller spontant besökt en myndighet eller liknande var att hon inte kunde hantera mötet på egen hand och det har då utlöst ett affektivt kaos hos henne. Hon har för närvarande en psykolog som bekostas av assistanssamordnaren och som är tänkt att fungera som stöd för henne vid exempelvis möten. Detta har ändå inte fungerat särskilt väl för henne. Hon har fått komma till tals men det är en oerhörd ansträngning för henne som leder till att frustrationen växer och situationen till slut rämnar. Hon har fått stöd i kommunikationen med kommunen och andra instanser via det ombud som assistanssamordnaren tillhandlahåller. Kontakten har skett direkt med ombudet, som kan liknas vid en god man eller förvaltare och har fungerat mycket bra.

Enligt den neuropsykiatriska utredningen har [REDACTED] stora svårigheter med att medverka i nätverksmöten och hon fungerar bäst i en-mot-en situationer där uppmärksamheten kan riktas på enbart en person och där stimuli från omgivningen inte är så påträngande. I den neuropsykiatriska utredningen beskriver också utredaren att [REDACTED] sätt att kommunicera i dessa möten eller situationer också har påverkat hennes psykiska hälsa negativt över tid. Det finns ett flertal mönster som bekräftar detta och där [REDACTED] vid ett flertal tillfällen under de senaste åren har deltagit i exempelvis muntliga förhandlingar och nu senast i ett planerat möte tillsammans med kommunens biståndshandläggare. Mönstret är detsamma, trots en god tanke med stöd i kommunikationen så har det utifrån sitt syfte

inte fungerat tillfredsställande. Trots att hon har en specialutbildad person vid sin sida, både innan och under ett sådant möte, så hjälper det inte, utan situationen slutar med ett affektivt kaos för [REDACTED]. Det gagnar henne knappast i sak eller som person, utan snarare tvärtom får man anta att denna energiförlust gör henne mer hjälpberoende inom något annat livsområde. Hon kan därför inte anses ha behov av en tredje person för att kommunicera med exempelvis myndigheter enligt vad som anges i lagen. I dessa sammanhang har hon behov att företrädas av någon för att bevaka rätt och i övrigt sörja för person.

Behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

[REDACTED] har i sin ansökan framställt att hon har behov av en person med ingående kunskaper om hennes funktionshinder med 7 timmar per vecka. Vilken hjälp som detta avser är inte konkret framställt i ansökan. Hon har kognitiva svårigheter som påverkar henne på flertalet plan i den dagliga livsföringen. Hon har behov av ett individanpassat stöd då hon i vissa situationer verkar balansera på sin yttersta kognitiva förmåga och om hon inte är delaktig fullt ut kan ett eventuellt stöd få motsatt effekt. Personer med Aspergers syndrom har generella svårigheter som är viktiga att ha kunskap om när man arbetar nära dessa personer i deras vardag. [REDACTED] är inget undantag från denna kunskap, den information som framkommit i utredningen visar på att hennes svårigheter är utifrån den neuropsykiatriska funktionsnedsättningen där brister i de exekutiva funktionerna är centrala.

[REDACTED] har ett stödbehov som liknar det som andra personer med Aspergers syndrom har och det kräver baskunskap vad det gäller bemötande och arbetssätt. Det kan därför inte anses vara en särskild kunskap om hennes funktionsnedsättning som krävs för att ge henne det kvalitativa stöd i den dagliga livsföringen för att hon ska uppnå goda levnadsvillkor och

vilket då skulle utgöra ett grundläggande behov som avses i personlig assistans enligt § 9:2 LSS. [REDACTED] behov av stöd är av allmän karaktär och handlar om planering, motiverande stöd och viss mån tillsyn. Dessa behov är inte ett grundläggande behov enligt § 9:2 LSS.

Andra personliga behov

[REDACTED] har inga fysiska tillkortakommanden utan kan praktiskt genomföra det mesta i sin vardag. Hon har vissa kognitiva svårigheter som gör att hon på egen hand har svårt att planera, genomföra och avsluta olika aktiviteter. Hon måste tänka igenom varje sekvens av genomförandet, vilket kräver mycket energi av henne och kan innebära att bara en bråkdel av dagens aktiviteter blir genomförda. Hon har varit beviljad vissa insatser för att hon ska avlastas från olika aktiviteter och därmed öka sin självständighet på andra områden med syfte att på sikt ytterligare öka hennes självständighet

I **arbetsterapeutiskt utlåtande** från den 18 maj 2012 görs följande bedömning. [REDACTED] har exekutiva svårigheter att självständigt utföra, strukturera, och planera aktivitet i den dagliga livsföringen och i relation till andra. Hon kan inte självständigt kompensera för de problem och behov som gör sig påminda i vardagen. Hon har behov av individuellt utformat stöd av personer med god kunskap om funktionshindret och kompetens att omsätta kunskapen vid interaktion med henne.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är ostridigt att [REDACTED] tillhör den personkrets som kan vara berättigad till insatsen personlig assistans. Frågan i målet är om [REDACTED] kan anses berättigad till insatsen personlig assistans.

Det är enligt lagmotiven främst personer med fysiska funktionshinder och med de mest omfattande behoven som är berättigade till insatsen personlig assistans. Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och som enbart behöver motivations- och aktiveringsinsatser bör inte ha rätt till personlig assistans. För rätt till personlig assistans krävs vidare att det föreligger sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade har ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs är en viktig faktor.

Av utredningen framgår att [REDACTED] har diagnosen Aspergers syndrom. Hon har till följd av denna problematik svårigheter med bl.a. kommunikation och med att samspela socialt. [REDACTED] anser själv att hon är i behov av personlig assistans för de grundläggande behoven kommunikation och annan hjälp som kräver ingående kunskaper om henne. Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] främst synes ha problem i samband med kontakter med myndigheter och dylikt. Det synes emellertid inte hjälpa att hon vid sådana situationer har en specialutbildad person vid sin sida. Förvaltningsrätten delar därför socialnämndens bedömning att den hjälp hon behöver inte kan anses vara av sådan art hon behöver en tredje person för att kommunicera med t.ex. myndigheter. Behov av en personlig assistent för att kommunicera synes därför inte föreligga. När det gäller behov av hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade finner förvaltningsrätten att utredningen inte visar att sådant behov finns i tillräcklig omfattning. Av utredningen framgår att [REDACTED] främst behöver stöd med planering, motivering och i viss mån tillsyn. Dessa behov är inte sådana att de kan hänföras till de grundläggande behoven. Förvaltningsrätten anser därför i likhet med social-

nämnden att rätt till personlig assistans enligt LSS inte föreligger. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1C).

Ingela Berggren
rådman

I avgörandet har även nämndemännen Malin Skarin, Anders Nordström och Kerstin Byberg deltagit. Målet har föredragits av föredraganden Maria Lekarkina.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.